

شک‌اندازی در مسلمات دینی؛ قرآن به عنوان نمونه

دکتر عبدالله شهری | ترجمه: شهاب‌الدین امیرزاده شمس

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه، وبعد:

پیش از آغاز بیان روش شک اندازان در مُسَلِّمات دینی، بد نیست که اصطلاح «مُسَلِّمات دینی» (المعلوم من الدين بالضرورة) را بشناسیم.

اهل علم درباره چهارچوب آن گفته اند: معنای اصطلاحی «المعلوم من الدين بالضرورة» محکّمات، أصول و یقینیات دینی است که هر مسلمان باید آن را بداند و جزئیات آن اینگونه است:

۱- آنچه بر آن اجماع قطعی وجود دارد.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

۲- معلومات دینی که به حد تواتر رسیده و شخص عامی و مختصص در فهم آن یکسانند.

۳- هرآنچه انسان آن را درک کرده و به نفس او رسیده باشد، تا جایی که از رد آن عاجز باشد. و شرط نیست که بنا بر سنجه‌ها و موازین علم منطق و تقسیمات اصطلاحی آن باشد.

۴- هرآنچه در زمینه احکام شرعی، افاده علم ضروری کند،^۱ از جمله مسلمات دینی است.

برخی از اصطلاحات، با اصطلاح مسلمات دینی مترادف بوده یا تا حد بسیاری با آن وجه مشترک دارد از جمله یقینیات و محکّمات که هر دو به یک معنا هستند.

شک اندازی در قرآن:

(۱) برای همه مسلمانان آشکار است و نیازی به تحقیق و اجتهاد ندارد. مانند تعداد رکعت‌های نماز فرض.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

می‌توان گفت که شک‌اندازان هیچ‌یک از محک‌مات و یقینیات دینی را نگذاشته مگر اینکه دست به انکار و شک‌اندازی و بازی با الفاظ و تحریف معانی آن زده‌اند. در این میان قرآن کریم بیشترین بهره را از این شک‌اندازی داشته است.

از جمله مسلمات دینی و آنچه امت اسلام - سلف و خلف - بر آن اتفاق نظر دارند این است که قرآن کریم کلام الله است، الله متعال با آن سخن گفته و آن را بر رسولش صلی الله علیه وسلم وحی نموده است. این از جمله یقینیاتی است که انسان مؤمن، شک‌اندازی یا دست‌درازی به آن را نمی‌پذیرد اما این اصل یقینی ثابت و محکم نیز از تردیدافکنی و تلاش برای تغییر آن مصون نمانده است؛ چرا که آنها از طریق شک‌اندازی در قرآن کریم می‌خواهند به شبهه‌افکنی در دیگر یقینیات و مسلمات دینی برسند.

مشاهده می‌شود که تعدادی از این شبهه‌افکنان پیکان‌هایشان را به صورت‌های مختلف سوی وحی نشانه رفته‌اند به امید اینکه به هدف خود برسند.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

می‌گویند قرآن کلام بشر است و سخن بزرگان خود را تکرار می‌کنند؛ همانهایی که الله متعال سخن‌های فاسدشان را برای ما نقل نموده است. آنها تهمت شاعر و جادوگر و دروغگو بودن را به پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌زدند و آیات بینات در پاسخ به آنها نازل شد.

هنگامی که ولید بن مغیره در آنچه رسول خدا صلی الله علیه وسلم آورده بود تردید کرده و او را جادوگر خواند، الله متعال فرمود: **إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ (۱۸) فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ (۱۹) ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (۲۰) ثُمَّ نَظَرَ (۲۱) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ (۲۲) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ (۲۳) فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ (۲۴) إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ (۲۵) سَأُصْلِيهِ سَقَرَ (۲۶) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ؟** [مدثر: ۱۸ - ۲۷] (او) برای مبارزه با پیغمبر و قرآن) بیندیشید و نقشه و طرحی را (در ذهن خود) آماده ساخت. پس مرگ بر او که چگونه نقشه کشید! باز هم مرگ بر او که چگونه نقشه کشید! پس نظر کرد. سپس روی ترش کرد و چهره درهم کشید. آن‌گاه پشت کرده و تکبر کرد، پس گفت این جز جادویی که آموخته می‌شود نیست. این (قرآن) چیزی

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

جز گفتار بشر نیست. به زودی او (ولید بن مغیره) را در سقر میسوزانم. و تو چه دانی که سقر چیست؟)

هنگامی که گفتند او شاعر یا کاهن است الله متعال اینگونه آنها را تکذیب فرمود: **{وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ (۴۱) وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ (۴۲) تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ}** [الحاقة: ۴۱ - ۴۳] (و این گفتار شاعر نیست، ولی بسیار اندک ایمان می آورید. و سخن کاهنی نیست؛ ولی کمتر به خود می آیید. فروفرستاده ای است از سوی پروردگار جهانیان).

و پیامبر صلی الله علیه وسلم را متهم کردند که از خرافات و افسانه های پیشینیان نقل می کند: **{وَقَالُوا أَأَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا}** [الفرقان: ۵] (گفتند: افسانه های پیشینیان است که او آن را رونویس کرده و این سخنان را هر صبح و شام بر او القا می کنند).

تکذیب و توهین به وحی در آنها به حدی رسیده بود که ادعا کردند، توان آوردن همانندش را دارند. **{وَإِذَا تُلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا**

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

مِثْلَ هَذَا إِنَّ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ {الأنفال: ۳۱} (و هنگامی که آیات ما بر آنها

خوانده می شود میگویند البته شنیدیم و اگر می خواستیم حتما همانند آن را می گفتیم. این (آیات) جز افسانه های پیشینیان نیست).

همچنانکه پیامبر صلی الله علیه وسلم را به دروغ بستن بر الله متعال متهم

کردند و اینکه او با آنچه بدان امر شده مخالفت می ورزد **وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ**

آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ {النحل: ۱۰۱}

(و هرگاه آیه ای به جای آیه دیگر بگذاریم و در حالی که الله به آنچه نازل

می کند آگاه تر است، می گویند: تو دروغ می بندی، بلکه بیشتر آنها نمی دانند).

از جمله آنچه از این شک اندازان حکایت نموده این است که ادعا کردند رسول

خدا صلی الله علیه وسلم قرآن را از خودش ساخته و به دروغ به الله نسبت

می دهد: **بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ** {الأنبياء: ۵} (بلکه گفتند:

خواب هایی آشفته است، بلکه [به الله] نسبت دروغ می دهد).

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

الله متعال به همه این دروغ و بهتان‌ها پاسخ داده و اثبات نموده است که قرآن، کلام اوست و پیامبر صلی الله علیه وسلم نمی‌تواند از جانب خود چیزی بی‌آورد و اگر چنین کند - حاشاه - مجازات خواهد شد. الله متعال می‌فرماید:

{تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۴۳) وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ (۴۴) لَأَخَذْنَا مِنْهُ

بِالْيَمِينِ (۴۵) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (۴۶) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ}

(الحاقة: ۴۴-۴۷) (فرو فرستاده‌ای از جانب پروردگار جهانیان است. و اگر برخی

گفتارها را بر ما به دروغ نسبت می‌داد. او را به شدت می‌گرفتیم. سپس رگ

قلبش را قطع می‌کردیم. آن‌گاه هیچ‌یک از شما توان دفاع از او را نداشتید).

و درباره پیامبرش صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: {وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ

كِتَابٍ وَلَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ} [العنکبوت: ۴۸]. (و تو پیش از

این هیچ کتابی نمی‌خواندی و چیزی به دست خود نمی‌نوشتی که

در آن صورت باطل‌گرایان سخت به شک می‌افتادند).

گروهی از معاصرین همانند فرقه‌های باطنی و امثال آن، یا برخی از متفکرین

و دانشگاہیان این تهمت‌ها را گرفته و آن را به زبان روز درآورده و با پوشش

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

فکر و ادب و فرهنگ و نماد می پوشانند اما نتیجه گفتارشان همان چیزی است که گذشتگان شان مطرح کردند، مبنی بر اینکه نمی توان به این وحی اعتماد کرد و بعید نیست که کلام بشر باشد.

ملاحظه می شود که جهت گیری این شک اندازان یکسان نبوده بلکه از مکتب های فکری مختلف می باشند. اما نقطه اشتراک همگی بازگشت از حق و پیروی از باطل و وقوع در زیغ و گمراهی است.

بیشترین چیزی که این گروه درباره آن سخن رانده و افترا زده اند این است که ادعا می کنند آنچه در اختیار داریم - و آنچه در مصاحف هست - کلام الله نیست. آنها از فضای الحادی که جوامع غربی را در نوریده، متأثر شده اند. همان نگرشی که مصادر مقدس مانند تورات و انجیل و دیگر اسفار را به عنوان وحی قبول نداشته و ادعا می کند که در این عصر نیازی به آنها ندارد.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

جان لاک می‌گوید: «دیگر به وحی نیازی نیست و سودی هم ندارد چرا که خداوند به ما وسیله‌های طبیعی عطا نموده که برای رسیدن به شناخت، یقینی‌تر هستند»^۲.

از دیدگاه باروخ اسپینوزا، کتاب‌های مقدس مصادر واقعی حقیقت نیستند و ادیان فقط وسایلی برای ایجاد نظم اجتماعی و اخلاقی‌اند و معتقد است که ما ملزم به ایمان به پیامبران نیستیم جز در آنچه به هدف و جوهره وحی مربوط می‌شود و هدف مورد نظری: محبت خداوند و محبت مردم و کردار نیک است.^۳

اگر چه تردید غربی‌های یهودی و مسیحی دربارهٔ مصادر مقدسشان - به سبب تحریف و تغییری که در گذر قرون در آن صورت پذیرفته - قابل درک است، به‌ویژه که حفاظت از وحی به خود آنها واگذار شده بود {بِمَا اسْتَحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ} (المائدة: ۴۴) (بدان سبب که نگهبانی کتاب

(۲) نگا: تکوین العقل الحديث، راندل ص ۴۴۰.

(۳) نگا: رسالة في اللاهوت والسياسة ص ۱۹۵.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

الله به آنان سپرده شده بود و بر آن گواه بودند) اما اینکه چنین تفکر الحادی به مسلمانان انتقال یابد در حالی که حفاظت از وحی پیش روی آنها را الله متعال خود بر عهده گرفته است **{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}** [الحجر: ۹] (همانا ما قرآن را نازل کردیم و همانا خود ما از آن محافظت می‌کنیم) امری است که یک پژوهشگر منصف آن را نمی‌پذیرد چه رسد به شخصی که به الله و کتاب‌های نازل شده بر پیامبران‌ش علیهم السلام ایمان دارد.

راه‌های شک افکنی و نقد قرآن کریم فراوان گشته و نتیجه آن عدم ایمان به این حقیقت است که قرآن وحیی حفاظت شده است و گرایش به انسانی‌سازی وحی است که می‌گوید نص قرآنی از همان زمان که پیامبر صلی الله علیه وسلم آن را تلفظ نمود انسانی‌سازی شده است و از همان لحظه از کتاب نازل شده، به کتاب تأویل گشته، مبدل شده و الهی بودن مصدر نصوص، آن را از بشری بودنش خارج نمی‌سازد، زیرا انسانی‌سازی شده است و نصّ خام که مقدس است اکنون در دسترس ما نیست.^۴

(۴) نگا: العلمانیون والقرآن، طعان ص ۷۷۰.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

مشهورترین افرادی که دربارهٔ مقدس بودن نص الهی شبهه‌افکنی کرده‌اند مجموعه‌ای از نویسندگانند مانند آدونیس،^۵ حسن حنفی، محمد ارکون و دیگران هستند.

آدونیس در ابتدا مفهوم نبوت را زیر سؤال برده تا اینکه به باطل بودن نص الهی برسد. او می‌گوید: «نبوت برپایهٔ وحیی که از جانب الله نازل می‌شود بنا نهاده شده است؛ از آنجایی که الله یگانه است پس مصدر نبوت هم یگانه است و به همین دلیل باید وحی هم یگانه باشد و از آنجایی که امکان ندارد که خداوند متعال سخنان متناقض بگوید پس این پیامبرانند که به تناقض افتاده و اینگونه نبوت باطل می‌شود. زیرا تناقض آنها دلیلی است بر اینکه آنها صادق نیستند».^۶ از این رو نمی‌توان کتابی آسمانی یافت که معصوم باشد!

محمد ارکون از جمله کسانی است که در منهج شبهه‌پراکنی در بخش ثوابت دینی مانند وحی و غیره ید طولایی دارد. او در این زمینه می‌گوید: «وحی سنگ

(۵) شاعر نوگرای عرب، علی احمد سعید إسیر معروف به آدونیس.

(۶) الثابت والمتحول، آدونیس (۸۲/۲).

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

محکی نیست که از آسمان نازل شده تا بشر را به تکرار مناسک عبادی و عمل به آن تا بی نهایت اجبار کند، بلکه به وجود، معنی می بخشد و این معنی قابل تغییر است».^۷

محمد شحرور اما قرآن را به چهار بخش تقسیم می کند:

- ۱- آنچه دارای حقیقتی عینی در خارج از خود آگاهیانسانی است که عبارت است از کلمات الله و دلیل اثبات نبوت محمد صلی الله علیه وسلم است.
- ۲- سبع المثانی: که از دید او حروف مقطعه در آغاز سوره ها است و آنها «احسن الحدیث» (نیکوترین سخن) بوده و قرآن و سبع المثانی با هم در

(۷) این هو الفكر الإسلامی ص ۲۶۵، انکار حقایق و اصول او را به جایی رسانده که باور دارد «هیچ اصولی دایمی و همیشگی نبوده و بلکه اصولی هستند که با گذر دوران ها تغییر می کند تا با امور جدید خود را وفق دهند، در نتیجه بنای یک حقیقت نهایی یا خرد نهایی، امری ناممکن است، زیرا حقیقت امری نسبی است و مطلق و همیشگی نبوده چنانکه اصولی ها - از انواع و اقسام مختلف - چنین توهمی دارند. نگا: معارك من أجل الأنسنة ص ۳۷.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

مفهوم آیات متشابهات قرار می‌گیرد که ثبات نص و حرکت محتوا در مورد آنها صدق می‌کند.

۳- ام الكتاب: که منظور از آن بخشی از قرآن بوده که شامل رسالت پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌باشد و در آن احکام و قوانین، میراث و حدود و عبادات است و این آیات، معجزه نبوده و در لوح محفوظ نازل نشده است.

۴- تفصیل الكتاب که شامل آیات غیر محکم و غیر متشابه است.^۸

برخی از شک اندازان بر این باورند که بعضی از الفاظ قرآن دیگر برای این عصر مناسب نیست، چرا که از محیطی صحرائی و بدوی گرفته شده و ما را به عنوان یک مسلمانان در حرج خواهد انداخت و باید از آن رها شد. می‌گویند: «آیا واجب نیست از مسخره شدن درباره بهشتی پر از حور عین و رودهای

(۸) نگا: موقف الليبرالية في البلاد العربية من محكمات الدين للدميجي ص ۲۶۵-۲۶۷.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

شراب و عسل که نشأت گرفته از خیالات شعری بدویان است، رهایی
یابیم؟»^۹

ترکی الربیعو می گوید: «شخص مسلمان امروزه به خاطر کثرت مطالب قرآن
درباره لذت های بهشتی به حرج افتاده است!»^{۱۰}

اینها در زمینه شبهه افکنی در عصمت و قدسیت نصوص وحی به جایی
رسیده اند که به صراحت می گویند: قرآن کلامی بشری است.

آرکون می گوید: «خطاب قرآنی از نظر لغوی به صورتی تنظیم شده که تلاشی
شخصی برای بالا بردن خود به سطح کلام وحی شده از سوی الله است»^{۱۱}

نصر ابو زید نیز سخنی شبیه به این دارد و می گوید: «نص از وضعیت موجود
ساخته شده و مفاهیم آن، از لغت و فرهنگ آن شکل گرفته است و

(۹) القراءة الجديدة ص ۶۵، به نقل از «العلمانيون والقرآن»، طعان ص ۳۴۶.

(۱۰) العنف والمقدس والجنس في الميثولوجيا الإسلامية ص ۱۲۹، به نقل از موقف الليبرالية

للدميحي ص ۲۷۳.

(۱۱) القرآن من التفسير الموروث إلى تحليل الخطاب الديني ص ۲۱.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

رهنمودهای آن در طی حرکت وضعیت موجود با دخالت بشر نو می‌شود، پس نخست وضعیت موجود است و دوم وضعیت است و آخر هم وضعیت موجود است».^{۱۲}

برخی از شک‌اندازان به این گرایش دارند که می‌توان گفت قرآن یکی نیست، بلکه دو قرآن داریم. به وحی نخست نمی‌توان دست یافت و میان جنبه شفاهی و مکتوب قرآن تفاوت هست. آرکون بر این امر تأکید کرده و باور دارد که وحی نخستین در اثر عامل تاریخی یا غیره از بین رفته است و قرآن «برای همیشه از بین رفته است و مورخ جدید هرچند تلاش کرده یا تحقیق کند نمی‌تواند به آن دست یافته یا از آن آگاهی یابد، در نتیجه تعیین مضمون یا محتوای قرآن، کاری دشوار است».^{۱۳} او این از فقدان و از بین رفتن را به پایان دوران صحابه ربط می‌دهد، و اینکه بعد از وفات آنها راهی برای دستیابی به وحی نخستین وجود ندارد.

(۱۲) نقد الخطاب الدینی ص ۱۳۰.

(۱۳) القرآن من التفسیر الموروث إلى نقد الخطاب الدینی ص ۳۸۴.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

آرکون می گوید: «... خطاب قرآنی به عنوان مجموعه ای از سوره ها که در شرایط خاص نخستین گفته شده، برای همیشه از بین رفته است و دیگر نمی توان به آن دست یافت و از بین رفتن این رابطه با وفات نسل صحابه نخستین که شاهد تجلی پدیده قرآنی بوده اند آغاز شده است».^{۱۴}

او در زمینه شک اندازی در بارزترین مسلمات دینی به درجه ای از یاوه گویی و سطحی نگری رسیده است که می گوید: «به هیچ وجه نمی توان به این شرایط دست یافت، زیرا ما نوار ضبط شده یا فیلمی ندارم که نشان دهد پیامبر همان کسی است که برای بار نخست با اصحابش سخن گفته یا بر آنها تلاوت نموده است. این چیزی است که گذشته و تمام شده و ما راه چاره ای نداریم. زیرا در آن دوران وسایل ضبط صوت یا دوربین های فیلمبرداری نبوده است!».^{۱۵}

(۱۴) تاریخ الفكر العربي ص ۲۲۱.

(۱۵) قضايا في نقد العقل الديني ص ۱۸۶.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

آرکون گفته است که انتقال از تلفظ شفاهی به مرحله ثبت نوشتاری پس از فرایندی طولانی از حذف و انتخاب و دست‌کاری لغوی به انجام رسیده است و اختلافات سیاسی، فضا را برای چنین کارهایی فراهم ساخته است!^{۱۶}

ایده تفاوت میان قرآن شفاهی و قرآن مکتوب و اینکه نوشتن، سبب جامد شدن قرآن شفاهی شده است از تراوشات ذهنی خود او نبوده بلکه آن را از فیلسوف فرانسوی ژاک دریدا، قرض گرفته است!^{۱۷}

برخی از اندیشمندان و پژوهشگران به نقطه‌ای فراتر از شک‌اندازی در قرآن و قول به بشری بودن آن یا دوتا بودن قرآن رسیده‌اند چنانکه برخی از آنها براین باورند که قرآن افسانه‌ای بیش نیست؛ یا اینکه داستانی است که نقل می‌شود اما در حقیقت نوعی از اباطیل و خرافات و حکایت‌هایی است که مردم برای سرگرمی آن را نقل کرده و به آن گوش می‌دهند.

(۱۶) قضايا في نقد العقل الديني ص ۱۸۸.

(۱۷) موقف الليبرالية من محكمات الدين، صالح الدميحي ص ۲۸۸.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

این همان چیزی است که شبهه‌اندازان گذشته آن را تکرار می‌کردند چنانکه
الله متعال می‌فرماید: **{وَقَالُوا أَأَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا}** [الفرقان: ۵] (گفتند: افسانه‌های پیشینیان است که او آن را رونویس
کرده و این سخنان را هر صبح و شام بر او القا می‌کنند). و می‌فرماید: **{وَمَا
يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (۱۲) إِذَا تَتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ}**
[المطففين: ۱۲، ۱۳]، (فقط کسانی آن را تکذیب می‌کنند که تجاوزپیشه و
گنهکارند. که هرگاه آیات ما بر او خوانده شود گوید: افسانه‌های پیشینیان
است) و آیات دیگری که در این باره آمده است.

طه حسین از افراد بارز در این موضوع است. زیرا او از مشهورترین افرادی است
که در مورد قابل اطمینان بودن قرآن کریم در کتاب مشهورش «فی الشعر
الجاهلی» شک‌اندازی می‌کند.^{۱۸}

(۱۸) کتاب «فی الشعر الجاهلی» سرو صدای زیادی به راه انداخت و پاسخ‌ها و ردیه‌های زیادی
متوجه آن شد که این مخالفت‌ها را علمای الازهر مصر رهبری کردند. طه حسین در زمینه ایمانش
مورد اتهام قرار گرفت و این کتاب از کتابفروشی‌ها جمع‌آوری شد تا برخی از اجزای آن ویرایش

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

محمد احمد خلف الله از بارزترین افرادی است که به صراحت گفته است که در قرآن کریم افسانه‌ها وجود دارد. این در حالی است که قرآن افسانه بودن مضامین خود را رد می‌کند.

این نویسنده می‌گوید: «در حالی که قرآن ورود افسانه‌ها در خودش را نفی نمی‌کند پس گفتن اینکه در قرآن افسانه وجود دارد ما را به حرج نمی‌اندازد».^{۱۹} آرکون نیز بنا بر عادتش فرصت برای متهم کردن قرآن به هر نقصی را از دست

شود. اسماعیل صدقی پاشا در سال ۱۹۳۲ میلادی طه حسین را که در منصب رئیس دانشکدهٔ آداب بود برکنار کرد. احمد لطفی السید که در آن زمان رئیس دانشگاه بود برای اعتراض به این کار استعفا داد. طه حسین تا سال ۱۹۳۶ میلادی به منصب پیشین خود بازنگشت. از جمله مهمترین پاسخ‌هایی که به مطالب این کتاب داده شد کتاب تحت رایة القرآن نوشتهٔ مصطفی صادق رافعی و کتاب الشهاب الراصد نوشتهٔ محمد لطفی جمعه و کتاب نقض کتاب فی الشعر الجاهلی نوشتهٔ شیخ الازهر محمد الخضر حسین و کتاب نقض کتاب فی الشعر الجاهلی نوشتهٔ محمد فرید وجدی و کتاب النقد التحلیلی لکتاب فی الأدب الجاهلی نوشتهٔ محمد احمد الغمراوی است. (۱۹) الفن القصصي ص ۱۷۹، ونگا: تحلیلًا ناقداً لرؤية محمد أحمد خلف في (القصة القرآنية) في منهج المدرسة العقلية الحديث في التفسير تأليف فهد الرومي (۲/ ۷۴۰-۷۴۳).

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

نداده و می گوید: «خطاب های توراتی و گفتمان قرآنی دو تا از بهترین نمونه ها برای بیان اسطوره شناسی اند».^{۲۰}

حسن حنفی نیز از این روش دور نمانده و گفته است: «نص - یعنی قرآن - بین دو محور در حرکت است: افسانه از یک سو و تاریخ از سویی دیگر، بنابراین نص یا به سوی افسانه می رود که در اینجا تاریخی بودن آن از بین می رود، یا اینکه به سوی تاریخ می رود که در این حالت از افسانه دور می شود».^{۲۱}

نتیجه چنین موضع گیری هایی از سوی این شک اندازان، عبارت هایی می شود که بیانگر تساوی وحی با کلام بشر است - پناه بر الله از سخنان باطل آنها - و این یکسان سازی، روش نقد اثبات نص و آنچه به فهم کلام و قراءت مربوط را شامل می شود.

(۲۰) تاریخية الفكر العربي الإسلامي ص ۲۱۰.

(۲۱) الإسلام والحداثة (کنفرانس).

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

سخن در این موضوع به درازا می‌کشد و تنها به شک‌اندازی در قرآن که نصی معصوم است منتهی نمی‌شود بلکه به قلمرویی که این نص معصوم را در برگرفته مانند روش‌های دریافت و تفسیر و فهم و اجرای آن نیز می‌رسد.

تأثیر این باورها همچنین به ارکان بزرگ اسلام که قرآن آنها را پایه‌گذاری کرده می‌رسد، آن چیزهایی که نزد مؤمنان از مسلمات و محکّمات دین است. شهادتین نزد برخی از آنها از نشانه‌های ایمان نیست زیرا در واقع و به اقتضای زمانه، شهادت دادن، تلفظ یا نوشتن آن نیست. بلکه شهادت به معنای گواه بودن بر زمانه است... شهادتین اعلامی لفظی درباره‌ی الوهیت و نبوت نیست بلکه شهادت گواهی نظری و عملی بر قضایای عصر و حوادث تاریخ است. اما بخش دوم از شهادت از اسلام نیست زیرا بعدها به اذان اضافه شده است؛ زیرا اسلام در آغاز فراخوانی برای اتحاد همه‌ی ادیان است.^{۲۲}

(۲۲) نگا: صوت الناس، محنة ثقافة مزورة، الصادق النيهوم ص ۲۵.

شک اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

و اینکه نماز مسأله‌ای شخصی است چنانکه آرکون باور دارد،^{۲۳} و واجب نیست،^{۲۴} و برای نرم کردن طبیعت عرب‌ها و عادت دادن به فرمانبرداری از رهبر فرض شده است،^{۲۵} و یوگا جای آن را می‌گیرد، و این چیزی است که فقها از آن غافل مانده‌اند.^{۲۶}

زکات نیز واجب نبوده و اختیاری است.^{۲۷} روزه نیز فرض نیست بلکه اختیاری است.

اما حج از جمله مراسم‌های بت‌پرستی و اسطوره‌ای عربی است که اسلام آن را برای مراعات حال عرب پذیرفته است!^{۲۸}

(۲۳) هوماس فی "القراءة الجديدة آن را نقل کرده است. ص ۱۲۹، ۱۶۹.

(۲۴) نگا: الإسلام بين الرسالة والتاريخ، د. عبد المجيد الشرفي ص ۶۳.

(۲۵) نگا: مآلات الإسلام في القراءات العلمانية نوشته أحمد الطعان پژوهش منتشر شده در ملتقى أهل التفسير.

(۲۶) نگا: الإسلام في الأسر، للصادق النيهوم ص ۱۲۷، ۱۳۴.

(۲۷) نگا: الإسلام بين الرسالة والتاريخ، د. عبد المجيد الشرفي ص ۶۳.

(۲۸) نگا: منبع پیشین ص ۶۳، ۶۴.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه |

باور دارند که اسلام برخی از شعایر و مراسم‌های جاهلی و ادیان کهن خاورمیانه را در خود حفظ کرده است مانند حج و باور به جن و مقدس دانستن حجر الاسود، ختنه، عذاب قبر و برخی از تصورات اسطوره‌ای دیگر و از آنها برای بازسازی گفتمان اجتماعی قدیم بهره برده تا با آن کاخ ایدئولوژیک جدید را بنا کند.^{۲۹}

آنها اینگونه ارکان و مبانی بزرگ اسلام را با تحریف و شک‌اندازی و دست‌کاری، ویران می‌کنند.^{۳۰}

(۲۹) نگا: پیرامون این نظریات: القرآن من التفسیر الموروث إلى تحلیل الخطاب الديني، آرکون ص ۱۰۸، و نافذة على الإسلام از همین مؤلف، ونگا: الإسلام بين الرسالة والتاريخ، عبد المجيد الشرفي ص ۲۶.

(۳۰) برای مطالعه بیشتر در این موضوع و اطلاع از کتاب‌هایی که شبهات شک‌اندازان را مورد بحث قرار داده به برخی از کتاب‌های مهم اشاره می‌کنم:

موقف الليبرالية في البلاد العربية من محکّمات الدين، د. صالح الدمیجی
الحدثیون العرب والعدوان على السنة النبویة “عبدالمجید الشرفی نموذجاً”، د. سامی عامری
المحکّمات صمام أمان الأمة وأساس الثبات، د. حاتم العونی
الحدثیون العرب في العقود الثلاثة الأخيرة والقرآن الکریم دراسة نقدیة، د. الجیلانی مفتاح

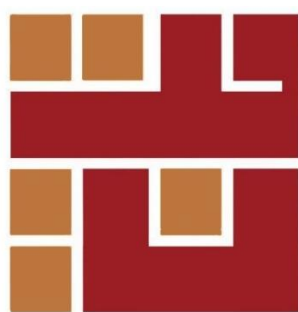
شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه

تنزیه القرآن الکریم عن دعاوی المبطلین، د. منقذ بن محمد السقار

العلمانیون والقرآن الکریم “تاریخیه النص”، د. أحمد الطعان

موقف الاتجاه العقلاني الإسلامي المعاصر من النص الشرعي، د. سعد بن بجاد العتیبی.

شک‌اندازی در مسلمات دینی، قرآن به عنوان نمونه

مرکز مطالعات متین

www.MatinStudies.com

t.me/MatinStudies

facebook.com/MatinStudies

Instagram.com/Matinstudies

X.com/Matinstudies